

ἐλειποθύμησεν ἐπὶ μακρόν· συνελθοῦσα δὲ, διέταξε νὰ ἐγχειρίσωσιν εἰς τὸν ποιητὴν 150,000 περίπου σημερινῶν δραχμῶν δι' ἑκάστον τῶν 32 στίχων τοῦ ἐπεισοδίου τούτου, ἀμοιβὴν λαμπροτάτην, τῆς ὁποίας ὁμοίως ὁ Οὐίργιλιος βεβαίως τιμιώτερα ἐθεώρησε τὰ εὐγλωττα τῆς μητρὸς ἐκείνης δάκρυα.

Ὁ Οὐίργιλιος ἦτον ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, ἀφελὴς τὸ ἦθος, ἀσθενὴς τὸ σῶμα, ὀλιγαρκὴς τὴν τροφὴν καὶ φύσει σοβαρὸς καὶ μελαγχολικὸς· μετεχειρίζετο ἐλευθεριώτατα τὴν μεγάλην αὐτοῦ περιουσίαν καὶ εἶχε μὲν τρυφερωτάτην καὶ φιλημικωτάτην καρδίαν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἦτο σώφρων, ὥστε ἐν Νεαπόλει ὠνόμαζον αὐτὸν ἢ Παρθένος. Ἦτο δὲ μετριοφρονέστατος, καὶ ὅταν τὸ πλῆθος τῆς Ῥώμης συνέτρεχε διὰ νὰ τὸν ἰδῇ, αὐτὸς ἐκρύπτετο εἰς τὰς παρακειμένας οἰκίας. Δὲν ἀπέφευγεν ὁμοίως πάντοτε τὰ μεγαλοπρεπέστερα σημεῖα τῆς κοινῆς εὐνοίας· καὶ ποτε, ἀναγινωσκομένων ἐν τῷ θεάτρῳ στίχων τινῶν αὐτοῦ, τοσοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἐνθουσιασμὸς, ὥστε ὁ λαὸς ἅπας ἐξανέστη, ὁ δὲ κατὰ σύμπτωσιν παρὼν ποιητὴς, ἔλαβε δείγματα τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, ὧν μόνος ὁ Αὐγουστὸς ἡξιοῦτο.

Τελειώσας τὴν Αἰνείαδα, καὶ αἰσθανόμενος ὅτι εἶχεν ἔτι πολλὰς ἐλλείψεις καὶ ἀτελείας, ἀπεφάτισε νὰ διορθώσῃ ταῦτα πάντα δι' ἐργασίας συντόνου, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, εὐελπὶς, ὅτι ἡ ἱερὰ τοῦ Ὁμήρου εἰκὼν θέλει ἐμπνεύσει εἰς αὐτὸν ἰδέας νέας καὶ γενναιοτέρας· ὁ δὲ Αὐγουστὸς, ἐπανερχόμενος τότε ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἀπαντήσας τὸν Οὐίργιλιον ἐνταῦθα, ἠθέλησε νὰ τὸν παραλάβῃ μετ' ἐαυτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς, νοσήσας βαρέως ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ ταύτῃ, ἀπέθανε, μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Βρεντέσιον ἀφίξιν, εἰς τὸ 52 ἔτος τῆς ἡλικίας. Τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ μετεφέρθη, καθ' ἣν εἶχεν ἐκφράσει οὗτος ἐπιθυμίαν, εἰς τὴν ἀγαπητὴν Νεάπολιν, καὶ ἐναπετέθη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς Πουτέολα, ἐντὸς τάφου, ὅστις ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔφερε τὸ ἐπιτάφιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ Οὐίργιλιος ἔλαβε τὴν γενναιότητα νὰ ὑπαγορεύσῃ, ἐνῶ ἔπνεεν ἡδὴ τὰ λοίσθια·

Mantua me genuit, Calabri rapuere; tenet nunc Parthenope; cecini pascua, rura, duces.

δηλαδή,

Μάντουα μέν μοι πατρίς, Καλαβροὶ δὲ με ἤρπασαν, καί μοι δ' ἐν Παρθενόπῃ, ψαλὼν ποιμνὶ ἄγρους, ἀρχηγός.

Ἀλλ'· εἶναι ἄραγε βέβαιον, ὅτι οἱ 4 αὐτοὶ πλινθόκτιστοι τοῖχοι, τοὺς ὁποίους καλύπτει γόρτος ἄφθονος, ἀνήκουσι τῶν οὐκ εἰς τὸν τάφον τοῦ ὀνομαστοτέρου τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν; Περὶ τούτου δὲν σὰς ἐγγυῶμαι, διότι ὑπάρχουσι πυρρῶνισταὶ ἀμφιδάλλοντες, ἀν καὶ πάντες ὁμολογῶσιν, ὅτι ἐνταῦθα ἀδιστακτικῶς ἔκειτο τὸ μνήμα. Τὸ κύριον λοιπὸν ζήτημα εἶναι ἀναμφισβήτητον· ὁ μελωδικώτερος τῶν ποιητῶν ἀναπαύεται ἐπὶ χώρου φέροντος τὸ μελωδικώτερον τῶν ὀνομάτων!

Τί ἐστὶ δὲ τὸ ὄρος καὶ τὸ ἄντρον τοῦ Παυσιλύπου; Πρὸς δυσμὰς τῆς Νεαπόλεως, μεταξύ αὐτῆς καὶ Πουτεόλων, κεῖται λόφος ἐξ ἡφαιστείου τόφου

(ἀραιῶν τιτανώδους λίθου) συνιστάμενος, διορωρυγμένος δὲ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἄλλης, διὰ κρύπτης, ἥτοι δρόμου ὑπογείου, τοῦ ὁποίου ὁ μὲν θόλος ὑφύεται εἰς 80 ἢ 90 πόδας, τὸ δὲ πλάτος εἶχε 24-30 πόδας, τὸ δὲ μήκος 1000 πόδας περίπου.

Ἐπειδὴ μία τῶν λεωφόρων αἰτίνες ἄγουσιν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Νεαπολιτικοῦ βασιλείου, διέρχεται διὰ τοῦ ἄντρου τούτου, ὁ ὑπόγειος ἐκεῖνος δρόμος εἶναι μάλιστα πολυπόρευτος, καὶ φωτίζεται μὲν διὰ λύχνων ἀσβέσων, ἀερίζεται δὲ διὰ θυρίδων ἐκκοπείσων εἰς τὸν θόλον. Κατ' ἀρχὰς τὸ ἄντρον τοῦτο ἦτο πιθανώτατα οὐδὲν ἄλλο ἢ λατομεῖον ἀπλοῦν· ἔπειτα, ἐπὶ Ῥωμαίων, ἐξετάθη ὑπὸ ὅλον τὸ ὄρος, καὶ βραδύτερον, ἐπὶ Ἀλφόνσου Α', ἐν τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ ἐκατονταετηρίδι, ἐπλατύνθη ἔτι μᾶλλον καὶ ἐστερεώθη.

Ὁ τάφος λοιπὸν τοῦ Οὐίργιλίου ἡξιώθη τύχης παρὰδόξου καὶ σπανίας εἰς τοὺς διαστήματα τῆς ἀρχαιότητος ἄνδρας· διότι ἐνῶ συνήθως οἱ μεταγενέστεροι διέρχονται ἀδιάφοροι ἐπὶ τῶν χώρων οἷτινες ἐκάλυψαν ποτε τὰ λείψανα τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, ἐνταῦθα ὁ τάφος ὑφύεται ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν τῶν πολυαρίθμων ἀνθρώπων, οἷτινες, καθεκάστην ὑπερχόμενοι διὰ τῆς κρύπτης, προσφέρουσιν ἄκοντες εἰς τὸν ποιητὴν βαθύτατον προσκυνήσεως δείγμα.

Ο Φ. ΚΟΥΠΕΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΟΥΑΛΤΕΡΣΚΩΤΟΣ.

Ἐν τινι συγγράμματι τοῦ Κουπέρου, ἀνέγνωμεν περιέργους τινὰς λεπτομερείας περὶ τῶν σχέσεων τῆς ὁποίας συνῆψαν οἱ δύο οὗτοι ἐνδοξοὶ συγγραφεῖς ἐν Παρισίοις, ὅτε ὁ Οὐαλτερσκότος μετέβη ἐκεῖ διὰ νὰ πορισθῇ πληροφορίας τινὰς ἀναγομένας εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ ἐκδώσῃ ἱστορίαν τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ Κούπερος δὲν εἶχε γνωρίσει οὐδὲ ἀπαντήσῃ ποτὲ τὸν μυθιστοριογράφον τῆς Σκωτίας. Ἐπὶ τούτῳ ἀπετάθη πρὸς τὴν πριγγήπισσαν . . . ἥτις ἀπεκρίθη ὅτι δὲν ἐγνώριζε μὲν καὶ αὐτὴ τὸν περιώνυμον ἐκεῖνον ἄνδρα, ἀλλ' ὅτι ἐσκόπευε νὰ μεταχειρισθῇ πᾶν μέσον διὰ νὰ συμφιλωθῇ μετ' αὐτοῦ.

Ἰδοὺ πῶς ὁ ἴδιος Κούπερος διηγεῖται τὴν πρώτην αὐτῶν συνέντευξιν·

«Ὁ Οὐαλτερσκότος ἦτον πρὸ δέκα περίπου ἡμερῶν εἰς Παρισίους· ἐνῶ μίαν τῶν ἡμερῶν ἡτοιμάσθην νὰ ἐξέλθω ἐποχούμενος τῆς οἰκίας μου, καὶ κατέβην μάλιστα καὶ τὴν πρώτην κλίμακα, ἤκουσα ἱππῶν ποδοβολητῶν, καὶ κρότον ἄλλου ὀχήματος εἰσελθόντος εἰς τὴν αὐλήν. Μετ' ὀλίγον ἰδὼν πεζεύσαντα ἀνθρώπον τινα μεγαλόσωμον, ῥωμαλέον καὶ παχύν· ἡ κόμη του ἦτον ψαρά, αὐτὸς δὲ ὑπόχλωρος. Συναντηθέντες ἐχαίρετίσθημεν ἀμοιβαίως· ἐνῶ δὲ ἡτοιμαζόμεν νὰ ἀναχωρήσω, ἐστοχάσθην μήπως ἦλθε νὰ ἐπισκεφθῇ ἐμέ. Ἐστάθην λοιπὸν διὰ νὰ ἰδῶ εἰς ποῖον πάτωμα ἔμελλε νὰ ἀναβῇ, χωρὶς διόλου νὰ ὑποπτευθῶ τίς ἦτον, ἀν καὶ ἡ φυσιογνωμία του δὲν μ' ἐφαίνετο ἄγνωστος.

Ὁ ξένος ἀνέβη μὲ δυσκολίαν τὴν λιθίνην κλίμακα, στηριζόμενος διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς ἐπὶ τῶν κιγκλί-

δων, διὰ δὲ τῆς ἄλλης ἐπὶ ράβδου. Ὅταν ἐστάθην, ἦλθε καὶ εἰς αὐτοῦ τὸν νοῦν ἡ αὐτὴ ἰδέα, καὶ στραφεὶς με εἶπε γαλλιστί· « Μήπως εἴσθε ὁ Κ. Κούπερος; » ὅταν ἀπεκρίθην ἐπίσης γαλλιστί, « κύριε, ὀνομάζομαι Κούπερος, » με ἀνταπεκρίθη παρευθὺς, « καὶ ἐγὼ Οὐαλτερσκῶτος. »

Ἐδραμον ἀμέσως πρὸς αὐτόν, καὶ σφίγγας τὴν χεῖρά του φιλικώτατα, τὸν εἶπον μέχρι τίνος βαθμοῦ ἠσθάνομην εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἐπίσκεψίν του. Μ' ἐπληροφόρησεν ὅτι, μαθὼν ἀπὸ τὴν πριγγήπισσαν τὴν κατοικίαν μου, ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ νὰ με ἴδῃ· με ὠμίλει δὲ ἀδιακόπως γαλλιστί, ἂν καὶ ἀπεκρινόμην εἰς αὐτόν ἀγγλιστί. Αἶφνης, ὡς νὰ κατέβῃ εἰς τὴν κεφαλὴν του ἰδέα τις νέα καὶ ἀπροσδόκητος, με εἶπεν ὅτι ἠπόρουν ἴσως διὰ τὶ με ὠμίλει γαλλιστί· « ἀλλὰ, ἐπρόσθεσεν, ἀφοῦ ἦλθον ἐδῶ, ἀγωνίζομαι νὰ λησμονήσω τὴν γλῶσσάν μου. » Ἐνῶ ἀνεβαίνομεν, συγκατετέθη νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ βραχίονός μου, καὶ ἐξηκολούθει νὰ ὁμιλῇ, ἀγγλιστί ὅμως. Ἄς μ' ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τοὺς φιλόφρονας λόγους τοὺς ὁποίους με διεύθυνε· « νὰ σὲ εἰπῶ ποῖον τῶν προτερημάτων σου, ὡς συγγραφέως, με ἀρέσει πρὸ πάντων· ὁ τρόπος καθ' ὃν ὑπερασπίζεσαι εἰς πᾶσαν περίστασιν τὴν κατρίδα σου, χωρὶς ἐν τούτῳ νὰ καταδεχθῇς νὰ ὑβρίσῃς τὴν ἰδικήν μου. Εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ βάλῃς εἰς σύγκρουσιν τὰ δύο ἔθνη, καὶ σέβομαι τὴν εὐγενῆ σου ἔχθραν. Φοβοῦμαι μὴ δὲν ἐφέρθῃ πάντοτε με δικαιοσύνην ἡ μήτηρ πρὸς τὴν θυγατέρα, τὴν ὁποίαν ἴσως καὶ ζηλεύει ὀλίγον· διότι, ἂν δὲν θελήσωμεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ Ἀγγλία ἤρχισε νὰ καταβαίνει, δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποκρύψωμεν ὅτι δὲν ἐφθασεν εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος τῆς κλίμακος. »

Ἄν καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δὲν εἶχεν εἰσέτι ὁμολογήσῃ ὅτι τὰ δημοσιευθέντα συγγράμματά του ἦσαν ἰδικά του, με ὠμίλησε ὅμως περὶ αὐτῶν ἐλευθέρως, χωρὶς μάλιστα ν' ἀπαιτήσῃ νὰ φυλάξω τὸ μυστικόν. Μ' ἐζήτησε νὰ τὸν δώσω ἐν ἀντίτυπον μυθιστορίας μου τινός, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχον κἀνὲν οὔτε αὐτῆς, οὔτε ἄλλου τινός πονήματός μου, « ὅλ' οἱ συγγραφεῖς, με εἶπε μειδιῶν, πάσχουσι τὰ αὐτὰ, καὶ τὸ κατ' ἐμέ δὲν θέλω λυπηθῇ βεβαίως ἐὰν δὲν ἴδω ποτέ μου οὐδ' ἐν τῶν μυθιστορημάτων τοῦ συγγραφέως τοῦ Οὐαυερλέϋ, (τῶν ἰδικῶν του). »

Ἐμεινε μίαν ὥραν περίπου εἰς τὴν οἰκίαν μου, ὁμιλῶν με πολλὴν εὐθυμίαν, ἥτις δὲν ἦτον πάντοτε ἀμέτοχος εἰρωνείας καὶ ἀστεϊότητος. Οὕτως, ὅταν ἐγένει λόγος περὶ τοῦ Γάλλου βιβλιοπώλου, τοῦ δημοσιεύσαντος μετάφρασιν τῶν συγγραμμάτων μας, « ἐλπίζω, εἶπεν, ὅτι τὰ μυθιστορήματά μας θὰ κάμωσι τὸν Gosling (1) νὰ γεννήσῃ χρυσὰ αὐγά. »

Ἐλαβον τὸ θάρρος νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἐὰν συνέλεξε τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἐπιθύμει διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ναπολέοντος. Μετὰ μικρὸν δισταγμὸν με ἀπεκρίθη· « δὲν ἔχω ἑλλειψὶν ἀνεκδότων· δύσκολον

ὅμως εἶναι τὸ νὰ ἐκλέξῃ τις ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα, ἄνθρωπος σεβόμενος ἑαυτὸν δύναται νὰ εἰσάξῃ εἰς βιβλίον, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ πρέπον. »

Παρακαλέσας αὐτόν, ὅταν ἡτοιμάσθῃ διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ, νὰ μεταβῇ εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ ἴδῃ τὴν γυναῖκά μου καὶ τὸν ἀνεψιόν μου, συγκατετέθη με πολλὴν ἀγαθότητα, καὶ ἔμεινε μεθ' ἡμῶν ἔτι ὀλίγον. Κατὰ τὴν συνομιλίαν, ἡ σύζυγός μου τὸν εἶπεν ὅτι τὸ θρανίον ἐφ' οὗ ἐκάθητο ὑπῆρξεν εὐδαιμονέστατον τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἐπειδὴ πρὸ ἡμισείας ὥρας ἀνεπαύετο ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὁ στρατηγὸς Λαφαγέτης. Ὁ Οὐαλτερσκῶτος ἔμεινεν ὡς ἐκστατικός· « ἐνόμιζον, εἶπεν, ὅτι ὁ στρατηγὸς μετέβῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν διὰ νὰ ἐγκαταβιῶσθαι ἐκεῖ. » Ὅταν τὸν διηγῆθημεν τὰ κατὰ τὸν Λαφαγέτην, ἀπεκρίθη λακωνικώτατα· « εἶναι μέγας ἄνθρωπος. » Μ' ἐφάνη ὅμως ὅτι ἡ ἀπόκρισις του ἦτον ξηρά, καὶ ὅτι μόνον σκοπὸν εἶχε τὸ νὰ μᾶς εὐχαριστήσῃ.

Ὅταν μετὰ δύο ἡμέρας ὑπῆγον νὰ προγευθῶ, κατὰ πρόσκλησίν του, εἰς τὴν οἰκίαν του, τὸν εὗρηκα φοροῦντα ἱμάτιόν τι σύνηθες εἰς τὴν Γαλλίαν· με εἶπε δὲ ὅτι ἐπροσπάθει νὰ ἐγκαλλισθῇ. Ὑποθέτω ὅμως ὅτι αἱ προσπάθειαι του δὲν ἐτελεσφόρησαν, ἐπειδὴ, καὶ ἑσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, ἦτον ὁλος Σκῶτος. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔλαβε πρόσκλησιν ἐκ μέρους τῆς πριγγήπισσης διὰ νὰ παρευρεθῇ εἰς μίαν τῆς συναναστροφῆς. « Κύτταξε, με εἶπε, σὲ παρακαλῶ, σὺ ὁποῖος γνωρίζεις καλῆτερά μου καὶ τὴν κυρίαν αὐτὴν καὶ τὰ γαλλικά, διὰ πότε με προσκαλεῖ, διὰ τὴν δευτέραν, τὴν τρίτην ἢ τὴν πέμπτην, ἢ μήπως ἡ χρονολογία δὲν εἶναι σημειωμένη; » Ὅταν τὸν εἶπον τὴν ἡμέραν, εἶμαι βέβαιος, ἀπεκρίθη, ὅτι λαμβάνεις συνεχῶς τοιαύτας προσκλήσεις· ἄλλως πῶς ἦτον δυνατόν νὰ ἀναγνώσῃς τόσον εὐκόλως τοιαῦτα ἱερογλυφικά; Ὁ κόπος τοῦ νὰ τὰ διαβάσῃ τις δὲν ἀνταμείβεται οὐδ' ἀπὸ τὸ καλῆτερον γεῦμα. »

Ὁ Οὐαλτερσκῶτος δὲν μ' ἐφάνη μέγας φίλος τῶν Παρισίων. Εἶχε μὲν ἰδέας ὀρθὰς περὶ τῶν Γάλλων, ἀλλ' ὄχι καὶ πάντῃ γυμνάς προλήψεων. Τὸ ἑσπέρας συνηντήθημεν εἰς τὴν συναναστροφὴν τῆς πριγγήπισσης. Μεταξὺ τῶν προσκεκλημένων ἦσαν καὶ τινες γνωστοὶ διὰ τὸ πνεῦμά των, καὶ μάλιστα δύο ἢ τρεῖς γυναῖκες ἔχουσαι ὄνομα ἱστορικόν. Αἱ κυρίαι, φιλόφρονες καὶ εὐγενεῖς ὡς ὅλαι αἱ Γαλλίδες, ἐφόρουσιν σκωτικά τινα καλλιπίσματα, ὥστε μόνῃ ἡ κυρία Οὐαλτερσκῶτος ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἦτον Καληδωνία. Ἐφόρει πένθιμα, οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἡ κόμη ἦσαν κατάμαυροι, τὸ δὲ πρόσωπόν της ὠραῖον.

Ὅλοι ἦσαν περίεργοι νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν κλεινὸν μυθιστοριογράφον· αὐτὸς δὲ ὑπέφερε τὴν ἐνόχλησιν τῆς κοινῆς ἐκείνης περιεργείας με ὑπομονὴν ἀπαραδειγμάτιστον. Κατορθώσας ἐπὶ τέλους ν' ἀποσυρθῇ εἰς τινὰ γωνίαν, με εἶπε γελῶν ὅτι ὠμίλει τόσον ἀνεπιτηδεύως τὴν γαλλικὴν, ὥστε ἠπόρει πῶς ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς τόσας περιποιητικὰς ἐκφράσεις τῶν Γάλλων. « Εἶμαι, ἐπρόσθεσεν, ἡμερος λέων· συγχωρῶ νὰ χαϊδεύωσι τὴν χαίτην μου ὅσῳ θέλουσι· με εἶναι ὅμως ἀδύνατον νὰ βραχῶμαι γαλλιστί διὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσω. » Ν. Δ.

(1) Ὁ Γάλλος βιβλιοπώλης, ὁ δημοσιεύσας τὰς μεταφράσεις τῶν συγγραμμάτων τοῦ Οὐαλτερσκῶτος καὶ τοῦ Φ. Κουπέρου, ὀνομάζεται Gosselet. Gosling ὀνομάζονται ἀγγλιστὶ αἱ χῆνες. Ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος ταύτης τῆς προφορᾶς στηρίζεται ἡ ἀστεϊότης.